

КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ

Рысбаев Сулайман, профессор

КЫРГЫЗ ТИЛИН УЙРОНУУНУН А2 ДЕҢГЭЭЛИ, (НЕГИЗГИ ДЕҢГЭЭЛ)

(5-7-класстар)

**Бул деңгээл, негизинен, кыргыз тилин
үйрөнүүгө калыптандыруучу жана
активдештирүүчү мезгил болуп
эсептелинет да, окуучулар тиешелүү
жалпы дидактикалык көндүмдөргө ээ
болушат.**

КЕПКЕ ЖАТЫГУУЛАРЫНА КОЮЛУУЧУ ТАЛАПТАР

Узун түшүнүү ишмердүүлүгү:

- мугалимдин айткан бардык тапшырмаларын, мурда өтүлгөн тааныш материалдардын негизинде жасаган аңгемесин, түрдүү кайрылууларын, мамилелешүүлөрүн жана кыргызча баарлаша алган окуу-чулардын ал тилде айткан сөздөрүн туура түшүнө алуу;
- сүйлөшүп жаткандардын сөзүн туура түшүнүп, ага өз демилгеси менен жооп берүүгө даярдануу;
- окулуп жаткан тексттердин мазмунун сөздүктүн жардамы менен, же сөздүксүз эле туура өздөштүрүүгө жетишүү.

СҮЙЛӨӨ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ:

а) Жеке кеп:

- окуу ишине байланыштуу жана турмуштук жөнөкөй кырдаалдар боюнча маалыматты билдире алуу жана оюн толук түшүндүрүү;
- сабакта уккан жана окуган тексттин мазмунун баяндап, кыскача түшүндүрүп айта билүү;
- өзү көрүп билген, болуп өткөн түрдүү окуяны баяндап, буюмдар- ды сүрөттөп айтып бере алуу;

СҮЙЛӨӨ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ:

- таяныч материалдарды жана сөздүктөрдү пайдаланып, берилген тапшырма боюнча даярданып, билдирүү, баяндама жасоо;
- окуган текст боюнча өзү суроо коюп, кайра өзү жооп таап айтып берүү;
- ◎ өтүлгөн грамматикалык формаларды, окуган тексттин негизги мазмунун сөздүктү пайдаланып, айтып бере алуу.

СҮЙЛӨӨ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ:

б) Маек кеби:

- сабактагы иш-аракеттерде, окууга байланыштуу бардык мамиле-лерде кыргызча сүйлөшүүгө жетишүү;
- бирөөлөрдүн кайрылууларына жооп берип, өзү да башкалар-га турмуштук жана окуу кырдаалдарында суроо берип, жооп алып, маектеше билүү;
- сурап билүү, сурап алуу, аңгемелешүү жана талкуу түрүндөгү жүрүп жаткан кыргызча маектешүүгө өз демилгеси менен кошула алуу жана аны уланта билүү;
- окуганы, укканы жана көргөндөрүнүн негизинде жолдоштору менен бирге маек кура билүү, кыргызча кеп каадасын (речтик этикет) өздөштүрүү.

ОКУУ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ:

- өздөштүрүп жаткан теманын көлөмүндөгү тексттерди шар, кыр- гызча кыраатына, ойдун логикасына жараша өз алдынча көркөм окуу- га жетишүү;
- окуган, уккан тексттин мазмунун сөздүксүз (же сөздүк менен) түшүнүү.

ЖАЗУУ ИШМЕРДИГИ

- угуп, сүйлөмдөрдү, тексттерди (диктант) туура жазууга жетишүү;
- коюлган суроолорго карата өз оюн кыскача жазуу жүзүндө бил- дире алуу;
- берилген кырдаалдар ж. б. тапшырмалар боюнча маектешүүлөр- дүн үлгүлөрүн түзүү;
- эң жөнөкөй иш кагаздарын (программада сунуш кылынган) үл- гүлөрүн жаза алуу;
- таяныч материалдарын пайдаланып, маектердин үлгүлөрүн же чакан тексттерди өзгөртүп, кайра жазууга жетишүү.

КОТОРУУ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ:

- ◎ тааныш тексттерди сөздүксүз, даярдыксыз коротуу;
- ◎ тааныш эмес чакан байланыштуу тексттерди сөздүктүн жардамы менен которо алуу.

А2 ДЕНГЭЭЛИНДЕ ОКУУ МАТЕРИАЛДАРЫ КАНДАЙ ТЕМАТИКАЛАРДА ТАНДАЛУУГА ТИЙИШ?

- - мектеп, баланын мектептеги күндөлүк турмушу, режими, окуу ишине байланышкан анын ишкердиктери, мугалимдин окуучулар ме- нен болгон түрдүү кырдаалдардагы мамилелешүүлөрү;
- Республикадагы жаңылануулар, эл аралык жана илим-техникадагы жаңылыктар.
- -баланы курчап турган жаратылыш, анын кубулуштары, аны менен алардын турмушунун байланышы, түрдүү сырлары, жаратылышка туура мамиле кылуу;

А2 ДЕНГЭЭЛИНДЕ ОКУУ МАТЕРИАЛДАРЫ КАНДАЙ ТЕМАТИКАЛАРДА ТАНДАЛУУГА ТИЙИШ?

- бала жашаган коомдук чөйрө, ал чөйрөгө карата өзүн-өзү туура алып жүрүү;
- бош убакытты туура пайдалана билүү, күндөлүк режими;
- баланын башка балдар менен жана башка улуттун өкүлдөрү менен болгон достук мамилелешүүлөрү;
- баланын коомдук жайлардагы жана үйдөгү адептүү, жүрүм-турум үлгүлөрү, улуулар менен болгон алака-мамилелери;

А2 ДЕНГЭЭЛИНДЕ ОКУУ МАТЕРИАЛДАРЫ КАНДАЙ ТЕМАТИКАЛАРДА ТАНДАЛУУГА ТИЙИШ?

- кыргыз элинин көрүнүктүү адамдары, салттары, майрамдары жөнүндө материалдар;
- интернационалдык маанайдагы ар кыл темалардагы материал- дар, эл аралык белгилүү майрамдар;
- эң жөнөкөй иш кагаздарынын үлгүлөрү;
- кыргыздын фольклордук чыгармаларынын мыкты үлгүлөрү: жомок, ыр, табышмак, макал-лакап, табышмак...

ОКУУЧУЛАРДЫН БИЛИМИН, МАШЫГУУЛАРЫН ЖАНА ЖАТЫГУУЛАРЫН ТЕКШЕРҮҮДӨ ЭМНЕЛЕР КӨҢҮЛГӨ АЛЫНАТ?

■ А) *Окуу ишмердүүлүгүндө:*

- окуу ылдамдыгы мүнөтүнө 40-70 сөз, окуу мүнөзү - ырааттуу, шар окуу;
- тексттин оордугу 7-9 бейтааныш сөз, тексттин татаалдыгы: текст- тер 50-80 сөздөн туруп, ар бир сүйлөмдө 2-5 сөз болушу мүмкүн.

ОКУУЧУЛАРДЫН БИЛИМИН, МАШЫГУУЛАРЫН ЖАНА ЖАТЫГУУЛАРЫН ТЕКШЕРҮҮДӨ ЭМНЕЛЕР КӨҢҮЛГӨ АЛЫНАТ?

Б) Жазуу ишмердүүлүгүндө:

- тамга элементин сактап, туура, катасыз жазуу;
- өз алдынча сүйлөм түзүүдөгү грамматикалык конструкцияларды туура өздөштүрүшү;
- баяндама жазуудагы теманын мазмунун толук ачып берип же ойду кыскача, так баяндоосу;
- лексикалык каражаттардын орду менен колдонулушу;
- берилген ойдун ырааттуулугу, логикалуулугу;
- баяндама 1-1,5 барак болушу мүмкүн.

ОКУУЧУЛАРДЫН БИЛИМИН, МАШЫГУУЛАРЫН ЖАНА ЖАТЫГУУЛАРЫН ТЕКШЕРҮҮДӨ ЭМНЕЛЕР КӨҢҮЛГӨ АЛЫНАТ?

◎ В) *Сүйлөө ишмердүүлүгүндө:*

- кыргызча интонациясынын тууралыгы;
- кыргыз тилиндеги тыбыштарды туура айта билиши, таза сүйлөсө;
- лексикалык каражаттардын өз орду менен колдонулушу, грамматикалык конструкциялардын туура айкалышуусу;
- оюнун логикалуулугу жана фактыларынын далилдүүлүгү;

**Окуучулардын билимин, машыгууларын
жана жатыгууларын текшерүүдө эмнелер
көңүлгө алынат?**

В) Сүйлөө ишмердүүлүгүндө:

- маектешүүгө өз демилгеси менен катыша алуусу;
- сүйлөө темпинин бир калыптуулугу;
- өз катасын өзү таап, аны түзөтө билиши.
- суроо-жооп маектешүүдө 3-7 сүйлөм (реплика) болушу мүмкүн.

КОТОРУУ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮНДӨ (ООЗЕКИ КОТОРУУДА):

- котормонун адекваттуулугу, тактыгы;
- ылайыгына карата сөздүктөрдү пайдалана билүү, б. а. сөздүк менен иштей алуусу;
- өз алдынча сөздүксүз иштей алуусу.

СИЗДЕРГЕ ТИЛ ҮЙРӨНҮҮДӨ ИЙГИЛИКТЕРДИ
КААЛАЙБЫЗ!

Чоң ыракмат!

Бишкек-2020